

A Magyar Földrajzi Társaság Ungvári (V.) vándorgyűlése.

Irta Cholnoky Jenő dr.

Talán sehol sincs akkora szükség arra, hogy országos intézményeink a magyarság kulturális törekvéseit támogassák, mint itt, Alföldünknek ebben az egyik végvárában. Hogy az a szó, amit Ungvár közönségéhez intéztünk már több alkalommal, nem hangzott el hiába, annak éppen legfényesebb bizonyítéka az a páratlanul kedves és szives fogadtatás, amelyben Társaságunk részesült Ungvárott, V. vándorgyűlése alkalmával. Az ungvár-megyei Közművelődési Egyesület meghívására mentünk Ungvárra s az Egyesület, különösen annak lelkes és pihenést nem ismerő alelnöke, Hidasi Sándor, továbbá a város kitűnő polgármestere, Fincicky Mihály és mindazok, akik vándorgyűlésünk sikerültén közremunkálkodtak, soha el nem múló hála-lára kötelezték Társaságunkat.

1911 szeptember 16.-án, szombaton d. u. érkezett Társaságunk legtöbb tagja és tisztja Ungvárra. A szives fogadtatás után megnéztük a város nevezetességeit.

Rendkívül érdekes és fontos helyen fekszik Ungvár. A Vihorlat-Gutin vulkánosora hirtelen határolódik az Alföld felé. Lábánál törmelékkúpok sorakoznak, amelyeknek kavicsában könnyen lehet kitűnő vízhez jutni. A kavicsot a mi Alföldünket jellemző barna-löss fedi el, mint kitűnő termőföld. A hegyek lábánál tehát sűrű népesség halmozódik fel, de centrumokká azok a helyek lesznek, ahol egy-egy folyó széles völgye nyílik a hegységből az Alföldre. Ilyen helyzete van Ungvárnak, Munkácsnak, Beregszásznak és Szatmárnak. Különösen jellemző Ungvár és Munkács helyzete. Mindkét helyen, éppen a folyóvölgy nyílásában, szigetszerű halom áll, amelyen a két város vára foglal helyet. Hisz jobb helyet nem is lehet elképzelni! A völgyeken fontos közlekedő utak jönnek alá: az Ung völgyében az Uzsoki hágóról, a Latorcza völgyében a Vereckei hágóról.

Mindegyik kis szigethegy, a királyházaival együtt, félig eltemetett vulkáni rom, maradvány, amelyről lekopott minden lazább közet, csak a vulkán legkeményebb, főként lávából álló, kemény magja maradt meg, azt is jó mélyen eltemette a törmelékkúpok kavicsa. Ez az oka, hogy ezek a kis szigethalmok, minden átmenet nélkül, meredeken emelkednek ki s várak építésére különösen alkalmasak. Különösen feltűnik ez Munkács várán. Ungvár vára kisebb, de terjedelmesebb halmon áll, amelyet csak az Ung folyó csatornája választ el a hegyektől. Azért nem is lehetett olyan jól védhető pont, mint Munkács vára.

A város a halom körül épült fel, különösen annak nyugati lába körül. A vár épületei festőin dominálnak a város épületei felett, de csak néhány pontról tekintve kelti az igazi vár benyomását. Igen régi erősség ez, hisz a legkezdetlegesebb körülmények között kínálkozhatott megerősített letelepülésre.

A mai régibb épületeket a Drugethek emeltették, akik Károly Róberttől kapták a várat és a hozzá tartozó uradalmat. Az utolsó Drugethet Thököli Imre fejeztette le Kassán, halála után Drugeth Krisztinái lett, akitől férjére Bercsényi Miklósrá maradt. A szatmári béke után elkobozták s Mária Terézia a munkácsi gör. kath. püspöknek adományozta, aki azóta ide költözött. A gör. kath. szeminárium épülete a Drugethek idejéből származik.

Társaságunk megnézte a várat, a főgimnáziumot, amely szintén régi, hisz a Drugethek alapították 1613-ban Homonnán, onnan hozták át 1646-ban. Mai szép, modern épületével egyike a legszebb vidéki gimnáziumoknak is. Pinczéjében van elhelyezve Alföldi Bizottságunk földrengés jelző állomása, Gulovics Tivadar tanár felügyelete és kezelése alatt. Ezt is megnéztük.

Megnéztük még Dayka Gábor szobrát, a Báró Bémer és a Komócsy emléktáblát.

Legjobban gyönyörködtünk azonban a szomszédos halmokról való kilátásban. A szépen fejlődő város környékét szép, gondos földművelés teszi virányossá. Északon erdős hegyek kedves körvonalai, délen a határtalan síkság, keleten pedig belátni az Ung tágas völgyébe, ahol mind halványabban, mind kékebben vesznek el a hegyek árnyképei az ország legendás határa felé. Mintha az Alföld keskeny csíkja nyulakodnék be a hegyek közé; mintha ujjmutatás akarna lenni, hogy az Alföld magyarsága műveltségével és gazdasági fölényével hatoljon be az idegen ajkú népek lakta hegyek közé . . .

Este 8 órakor ismerkedő estély volt, utána sokáig együtt maradt a társaság.

Szeptember 17.-én reggel $\frac{1}{2}$, 10-kor volt a diszgyűlés a vármegyeháza nagytermében, amelyen az elnöki megnyitó, titkári és bizottsági jejentések közben számos üdvözlést kapott társaságunk, egyszersmind a vándorgyűlés táviratban üdvözölte a minisztereket. Azután László Gábor dr. Ung vármegye földjéről, Strömpl Gábor dr. Ung vármegye hegy- és vízrajzáról, Pécsi Albert dr. a hegyek eredetéről értekezett. Ungvár közönsége érdeklődéssel halgatta az előadókat s még kis eszmecsere is fejlődött ki, ami igazán örömünkre szolgál, mert tanúsítja az érdeklődést.

D. u. 1 órakor pompás diszebéd volt a Korona nagytermében, este 6 órakor pedig a vármegyeházán Prinz Gyula dr. tartott vetítő-képes előadást „A világ tetején“ címen, amelyet zsúfolt teremben hallgatott végig a közönség.

Másnap, szeptember 18.-án reggel kimentünk az ungvölgyi vasutal Perecsénybe. A pályaudvar fel volt lobogózva, az állomás előtt a perecsényi kis iskolás fiúk és lányok álltak sorfalat, ami igazán kedves és megható látvány volt. Kár, hogy a csepergő eső megzavarta a fogadtatás szépségét.

Megnéztük aztán a perecsényi vegyi gyárat, amely a bükkfa száraz lepárlásával és a keletkezett termékek további feldolgozásával foglalkozik. Hatalmas gyártelep ez, amelyen Rohn Szevér igazgató vezetésével gyönyörködve néztük, miként fokozódik az olcsó bükkfa anyagának értéke a fokozatos procedurák hatása alatt. Könnyelműen fűtjük fel mi az értékes faanyagot,

pedig itt láthattuk, hogy mennyi kincset tartalmaz az! Az erdő anyagának legokosabb értékesítése ez s ugyancsak megérdemelné az utánzást hazánk sok más helyén! Különösen nagy a jelentősége a füstnélkül robbanó lőpor gyártásában. — A gyár mintája lehet annak is, hogy miként kell a munkások jóllétéről és egyéb szociális igényéről magának a gyárnak gondoskodnia. Megy is a munka szünet nélkül s áldásos az egész nagy környékre.

A perencesnyi gyárból részben kocsin, részben gyalog átsétáltunk a Nevickei várba. A jövő gépeinek zakatolásából a múlt idők hallgatag és mégis beszédes emlékéhez jutottunk. Meredek hegyormon áll a régi vár romja, de multjából nem sokat tudunk. A Drugetheké volt ez is és valószínűleg Rákóczy György romboltatta le. Azóta nem épült fel. Sok rege, mese fűződik hozzá, mint minden várunkhoz, de igazi nagy történelmi szerepe sohasem volt, hisz nem fekszik úgy, hogy valami fontosabb szolgálatot teljesíthessen. Inkább csak refugium lehetett, amint azt a hozzá fűződő sok családi villongás emléke igazolja. 1879-ig nem gondozták a romokat, azóta a m. kir. kincstári erdészet vette gondjai alá, még pedig a királyi pár ezüst mennyegzőjének emlékére. Dicséretére válik a szép gondozás. A várfalak meglévő részleteit a pusztulás ellen biztosították, az egyik bástyán stilszerű kilátó tornyot építettek, a vár mögött pedig az erdő tisztására gyönyörű kertet készítettek szép pavillonnal, ahol fedél alatt lehet társas összejöveteleket rendezni. Igazán meglepő, amikor az ember az Ung lapályáról a bozótos, sűrű erdővel benőtt hegyoldalon feljön a várhoz s a csendes romok mögött az irtatlan vadon mélyén egyszerre gyönyörű angol-kertet talál szökőkúttal, csinos emelkedésen épült szálával és valóságos kis botanikus kerttel!

Mennyi ilyen szép fekvésű rom van házáinkban, amelyet nem gondoz senki. Pusztul Szigliget, Csobáncz, a leirhatatlanul gyönyörű fekvésű Tátika, Bálványos vára stb., hogy csak néhányat említek azok közül, amelyek üdülő helyek közelében, sűrűn lakott területen, könnyen elérhető helyen porladoznak. Ugyis olyan kevés történelmi emlékezetességű építményünk van s a szatócs-gondolkodás annyit megsemmisített belőlük! A vajdahunyadi várat alig tudja most a Műemlékek Orsz. Bizottsága kiásni abból a szörnyű barbár „restaurálás”ból, amit a múlt évtizedekben kontárkodtak; Kolozsvár kaputornyait pedig irgalmatlanul leszedték, sőt még ma is alig lehet védelmezni azt a keveset, ami a bástyákból megmaradt. Igazán jól esett látnunk Nevicke várának gyönyörű fenntartását. Csak még az kellene, hogy az építmény alaposan tanulmányoztassék és leírassék szakértő műtörténész tollából.

Leirhatatlanul kedves és szép látvány a várból való kilátás. Az Ung széles völgy-síkja mellett közvetlenül terraszok emelkednek, azok felett pedig az eruptívus kőzetekből felépült enyhe vonalú, erdős hegység. A völgy-sík üde zöld mezői közt szeszélyesen kanyarog az Ung, majd az egyik, majd a másik oldalon mosva alá a hegyeket s végre messze délnyugaton eltűnik az Alföld hamvas homályában. Az a látvány jut eszünkbe, amelyet a beköltözőkdő magyarok vezetői élvezhettek, amikor a síksághoz szokott

nép a nekik idegen, félelmes, erdős hegyvidéken keresztül tett vándorútjában megint síkságot pillantott meg maga előtt, mintha az ígért földje lenne !

Vagy eszünkbe juthat az a kép is, amikor valakinek menekülnie kell hazájából, aztán feljut a hegyek közé. Olyan idegenek ezek az erdős, néma hegyek ! Mi rejtőzik mögöttük ? Aztán még egyszer visszatekint a messze, messze, bánatosan mosolygó rónaságra. Micsoda irtózatossá válhat a fájdalom lehet az !

De jó, hogy mi visszamehetünk oda a mosolygó rónaságra ! De vajjon gyermekeink is visszamehetnek-e ? Ha nem feszítjük meg minden erőnket és nem sietünk kiépíteni a magyar kulturát és magyar gazdasági hatalmat, akkor bizony könnyen bekövetkezik az, hogy gyermekünk majd nem leli honját a hazában ! A repkény-koszorúza várfalakra látni a perecsenyi gyár keményeit, mintha figyelmeztetne, hogy itt az erő, itt a hatalom, amely örökre biztosítja nekünk azt a mosolygó rónaságot : a tudomány és munka hatalma az !

Visszatérve Ungvárra, megnyugvással tértünk pihenőre. Az ungvár-megyei Közművelődési Egyesület és a köréje csoportosuló intelligencia előőrsként viraszt s amikor Társaságunkat meghívta és olyan szíveséggel látta, amikor Ungvár egész közönsége olyan szép lelkesedést tanúsított kulturális munkánk iránt, meglehetünk nyugodva, hogy itt megértene bennünket s az Ung széles völgsíkján feltartóztatatlanul nyomul előre a magyar impérium !

Apróbb közlemények.

Megszűnt vasút Mexicoban. A vasútak történetében, amely olyan egyszerű fejlődésről számol be világszerte a legutóbbi évtizedekben, nem ismeretlen, bár ritkán fordul elő, hogy egy-egy nagy költséggel kiépített kész vonalon a vasúttársaságok kénytelenek a forgalmat megszüntetni. Némrégiben Mexicoban történt meg ez az eset a mexicói államvasútak (Ferrocarril Nacional de Mexico) egyik vonalával. A Piedras Negras—durangoi fővonal a tavak vidékén három párhuzamos vonalra oszlik el, amelyek Torreonban találkoznak. Ezenkívül ugyanitt halad el az El-Pasoból Mexicoba vivő fővonal. Az aránytalan költségekre való tekintettel az államvasútak az előbb említett fővonalnak Matamaros és Sanceda közé eső 210 km hosszú szakaszán az üzemet teljesen megszüntették. Sőt tervbe vétetett egyéb nélkülözhető vonalak föladása is. Ezek közé tartozik a Ferrocarril Central Mexicano 290 km-es Celaya—mexicói szakasza (Querétaron keresztül), amely a Salvatierrán át vivő másik vonal mellett fölöslegessé vált.

A mexicói példa bizonyára alkalmas a túlmohó vasúti politika mérésére.